

SPIS TREŚCI

Przedmowa.	Str 13
--------------------	-----------

Część wstępna

WIADOMOŚCI O JĘZYKU POLSKIM

§ 1. Rozwój języka	15
§ 2. Stanowisko języka polskiego wśród słowiańskich oraz indoeuropejskich	17
§ 3. Początki języka polskiego i jego geograficzne rozmieszczenie	23
§ 4. Źródła do dziejów języka polskiego	32
§ 5. Uwagi ogólne o piśmie i staropolskiej ortografii	40
§ 6. Grafia niezłożona w XII-XIII w.	43
§ 7. Grafia złożona w XIV-XV w.	48
§ 8. Reformatorzy pisowni staropolskiej	51
§ 9. Normalizacja polskiej pisowni przez drukarzy krakowskich	52
§ 10. Wnioski ogólne	55

Część pierwsza

FONOLOGIA

§ 1. Uwagi wstępne	56
§ 2. Fonetyka a fonologia	56
§ 3. Głoska a fonem	57
§ 4. Strukturalne wyjaśnianie zmian dźwiękowych	60

WOKALIZM

§ 5. Wokalizm prasłowiański a polski	62
§ 6. Staropolski iloczasy i samogłoski pochyłone	65
§ 7. Rozwój iloczasu staropolskiego	67
§ 8. Samogłoski ścięśnione czyli pochyłone	69
§ 9. Rozwój jerów — uwagi ogólne	71
§ 10. Słabe i mocne jery	71
§ 11. Zanik i wokalizacja jerów	72
§ 12. Czas zaniku słabych i wokalizacji mocnych jerów	73
§ 13. Nieregularna wymiana jerów	74
§ 14. Jery w sąsiedztwie j	75
§ 15. Przeglós 'e 'a oraz 'e 'o	76
§ 16. Chronologia przegłosu	78
§ 17. Odstępstwa od przegłosu	78

§ 18. Brak przegłosu w przyimkach	79
§ 19. Nieregularny przegłos	80
§ 20. Wymiana -'ev- = -'ov-	80
§ 21. Czas i miejsce wymiany -'ev- = -'ov-	81
§ 22. Podstawa fonologiczna i następstwa przegłosu	81
§ 23. Samogłoski nosowe — uwagi ogólne	82
§ 24. Rozwój nosówek na gruncie polskim	83
§ 25. Okres prapolski i staropolski w rozwoju nosówek (do XII w.)	84
§ 26. Złanie się nosówek w XIII-XIV w.	84
§ 27. Rozróżnianie nosówek (od 2 poł. XV w.)	85
§ 28. Prasłowiańskie oboczności odziedziczone <i>mie mie, o u</i>	86
§ 29. Wtórna nosowość	87
§ 30. Akcent — uwagi ogólne	87
§ 31. Ruchomość akcentu staropolskiego	88
§ 32. Akcent inicjalny i paroksytoniczny	89
§ 33. Odrębna akcentuacja wyrazów obcych zapożyczonych	89
§ 34. Zmiana akcentuacji i sylabiczności typu <i>Azyja</i> = <i>Azja</i>	89
§ 35. Dzisiejsze odstępstwa akcentuacyjne	90
§ 36. Wymiany kombinatoryczne — uwagi ogólne	90
§ 37. Rozwój <i>i</i> — <i>y</i>	90
§ 38. Wymiana <i>ky, gy</i> = <i>k'i, g'i</i> oraz <i>ši</i> = <i>šy</i>	91
§ 39. Wpływ spółgłosek półotwartych <i>r, l, m, n</i> na poprzedzające <i>i, y, u</i>	91
§ 40. Zanik wygłosowego <i>i, o</i>	92
§ 41. Samogłoski w nagłosie	92
§ 42. Wymiana dialektalna <i>ja</i> = <i>je, ra</i> = <i>re, ar</i> = <i>er</i>	93
§ 43. Ściągnięcie (kontrakcja)	93
§ 44. Zgłoskotwórcze <i>ǵ, ǵ', l, l'</i> oraz grupy <i>or, ol, er, el</i> — uwagi ogólne	94
§ 45. Prasłowiańskie <i>ǵ, ǵ', l, l'</i>	95
§ 46. Rozwój sonantów <i>ǵ, ǵ'</i>	95
§ 47. Proces wymiany <i>ir, irz</i> = <i>er, erz</i>	95
§ 48. Nieprawidłowości w rozwoju <i>ǵ, ǵ'</i>	96
§ 49. Rozwój <i>l, l'</i> (sonantycznego)	96
§ 50. Czas wymiany <i>ǵ, ǵ', l, l'</i>	97
§ 51. Odrębności dialektalne w rozwoju sonantów	97
§ 52. Dwugłoski <i>or, ol, er, el</i>	97
§ 53. Metateza wymienionych dwugłoszek	98
§ 54. Nagłosowe <i>ort, olt</i>	98
§ 55. Grupy <i>tort, tolt, tert, tell</i>	98
§ 56. Wymiana dialektalna ps. <i>tort</i> = <i>tart</i>	99
§ 57. Grupy <i>ra, la</i> pochodzenia czeskiego	99
§ 58. Niezgłoskotwórcze <i>ǵ, ǵ'</i>	99
§ 59. Alternacje samogłoskowe. Apofonia	100
§ 60. Ogólna charakterystyka rozwoju polskiego wokalizmu	102

KONSONANTYZM

§ 61. Spółgłoski prasłowiańskie i polskie według artykulacji	105
§ 62. Fonemy spółgłoskowe prasłowiańskie i w polszczyźnie kulturalnej	107
§ 63. Palatalizacje — uwagi ogólne	108
§ 64. Palatalizacje prasłowiańskie	108
§ 65. Palatalizacje polskie	109
§ 66. O tzw. <i>l</i> epentetycznym	109
§ 67. Palatalizacje przedniojęzykowych zębowych	110
§ 68. Polskie alternacje twarda : miękka (aktualnie lub funkcjonalnie)	111

§ 69. Palatalizacje tylnojęzykowych	111
§ 70. Opozycja fonologiczna twarda: miękka	111
§ 71. Dyspalatalizacje — uwagi ogólne	112
§ 72. Dyspalatalizacja w grupach przedniojęzykowych	113
§ 73. Dyspalatalizacja wargowych	113
§ 74. Powstanie fonemów <i>f, f'</i>	113
§ 75. Rozwój $\acute{r} \Rightarrow \check{r} \Rightarrow \acute{z}$	115
§ 76. Proces wymiany $\check{r} \Rightarrow \acute{z}$	116
§ 77. Powstanie i rozwój <i>ł : l</i>	116
§ 78. Podsumowanie wiadomości o fonemach spółgłoskowych	117
§ 79. Rozwój spółgłosek w pozycjach zależnych i grupach spółgłoskowych — uwagi ogólne	118
§ 80. Dźwięki niezależne a zależne	118
§ 81. Rodzaje asymilacji fonetycznych	119
§ 82. Upodobnienie pod względem dźwięczności	119
§ 83. Ubezdźwięcznienie w wygłosie absolutnym	120
§ 84. Upodobnienia wewnątrzwyrazowe co do „dźwięczności”	121
§ 85. Upodobnienia co do miejsca artykulacji	122
§ 86. Upodobnienia pod względem miękkości	122
§ 87. Grupy <i>s', z'</i>	123
§ 88. Upodobnienia co do stopnia otwarcia	125
§ 89. Uproszczenia grup spółgłoskowych	125
§ 90. Dysymilacja	127
§ 91. Wtrącenie spółgłoski	128
§ 92. Metateza	128
§ 93. Inne wymiany spółgłoskowe. Dialektalna wymiana <i>-ch ⇒ -k</i>	128
§ 94. Wpływy obce na fonetykę polską	130
§ 95. Ogólna charakterystyka rozwoju polskiego systemu fonologicznego.	130
§ 96. Zestawienie genezy samogłosek i spółgłosek polskich	134

Część druga

SŁOWOTWÓRSTWO. SEMANTYKA. SŁOWNICTWO

CZĘŚĆ OGÓLNA

§ 1. Uwagi wstępne	137
§ 2. Metoda opracowania słownictwa historycznego	138
§ 3. Podstawowe wiadomości ze słownictwa	139
§ 4. Morfologiczna a słownictwowa analiza wyrazu	139
§ 5. Absorpcja i perintegracja morfologiczna	141
§ 6. Formanty pochodzące z samoistnych wyrazów	142
§ 7. Powstawanie formantów z końcówek fleksyjnych	143
§ 8. Powstawanie formantów przez kontaminację	143
§ 9. Formanty pochodzenia obcego	144
§ 10. Formanty produktywne i nieproduktywne.	145
§ 11. Wnioski o produktywności i nieproduktywności formantów	147
§ 12. Formanty strukturalne	149
§ 13. Wielofunkcyjność formantów	150
§ 14. Współfunkcyjność formantów	151
§ 15. Leksykalizacja	152
§ 16. Przyczyny leksykalizacji	155
§ 17. Krystalizacja dominant formantowych	156
§ 18. Krystalizacja dominant słownictwowych	157
§ 19. Krystalizacja dominant znaczeniowych	158
§ 20. Repartycja znaczeń	159
§ 21. Uwagi o semantyce	160

§ 22. Rodzaje przesunięć semantycznych	162
§ 23. Konkreta i abstrakta	164
§ 24. Powstawanie wyrazów abstrakcyjnych	166
§ 25. Konkretyzacja znaczeniowa	166
§ 26. Przyczyny zmian semantycznych	166
§ 27. Uwagi o historii formantów i wyrazów	169
§ 28. Typy strukturalne wyrazów polskich	170
§ 29. Życie wyrazów	172
§ 30. Funkcja ekspresywna i stylistyczna wyrazów	177
§ 31. Nazwy własne (nomina propria)	178
§ 32. Charakterystyka słowotwórcza i leksykalna okresów języka polskiego	180
§ 33. Wnioski	182

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

§ 34. Uwagi wstępne	183
-------------------------------	-----

RZECZOWNIKI

§ 35. Formanty z elementem <i>-k-</i>	184
§ 36. Formanty ze spalatalizowanym elementem <i>-k-</i> na <i>-c-</i> , <i>-č-</i>	188
§ 37. Formanty z elementem <i>-n-</i>	191
§ 38. Formanty z elementem <i>-r-</i>	195
§ 39. Formanty z elementem <i>-t-</i>	196
§ 40. Formanty z elementem <i>-j-</i>	197
§ 41. Formanty z elementem <i>-l-</i>	199
§ 42. Formanty z elementem <i>-w-</i> , <i>-d-</i> , <i>-m-</i> i inne nieproduktywne	199
§ 43. Formanty złożone z grup spółgłoskowych i głóskowych	200
§ 44. Zero formantowe czyli derywacja wsteczna	202
§ 45. Rzeczowniki złożone (composita)	203
§ 46. Nowotwory złożone w terminologii zawodowej	204
§ 47. Złożenia w funkcji artystycznej	205
§ 48. Morfemy podwojone	205
§ 49. Struktura słowotwórcza nazw własnych	205
§ 50. Staropolskie imiona złożone	206
§ 51. Imiona skrócone	207
§ 52. Imiona odapelatywne	208
§ 53. Imiona obce	208
§ 54. Struktura słowotwórcza nazwiska	209
§ 55. Struktura słowotwórcza nazw miejscowych	210
§ 56. Uwagi ogólne o budowie rzeczownika	210

PRZYMIOTNIKI

§ 57. Uwagi wstępne	214
§ 58. Formanty z elementem <i>-n-</i>	214
§ 59. Formanty z elementem <i>-v-</i>	216
§ 60. Formanty z elementem <i>-t-</i>	218
§ 61. Formanty z elementem <i>-k-</i>	218
§ 62. Formanty z elementem <i>-č-</i>	219
§ 63. Formanty na <i>-i</i> ≡ ps. <i>-ijъ</i> lub <i>-jъ</i>	219
§ 64. Formant <i>-skъ</i> = pol. <i>-sk-</i> , <i>-ski</i>	220
§ 65. Formanty nieproduktywne z elementami <i>-l-</i> , <i>-d-</i> , <i>-r-</i> , <i>-m-</i> , <i>-s-</i>	220
§ 66. Formacje przedrostkowe	221
§ 67. Przymiotniki złożone	221
§ 68. Uwagi ogólne o budowie przymiotników	221

ZAIMKI

§ 69.	Uwagi wstępne	222
§ 70.	Struktura słowotwórcza zaimków	223

PRZYŚLÓWKI

§ 71.	Uwagi wstępne	223
§ 72.	Struktura słowotwórcza przysłówków	224

LICZEBNIKI

§ 73.	Uwagi wstępne	225
§ 74.	Struktura słowotwórcza liczebników	226

CZASOWNIKI

§ 75.	Uwagi wstępne	226
§ 76.	Czasowniki pierwotne	227
§ 77.	Czasowniki pochodne odimienne	228
§ 78.	Czasowniki pochodne odczasownikowe	228
§ 79.	Formanty przedrostkowe	229

WYRAZY NIEODMIENNE

§ 80.	Przymyki	231
§ 81.	Spójniki i partykuły	231
§ 82.	Wykrzykniki	232
§ 83.	Wnioski ogólne	232

Część trzecia

FLEKSJA

§ 1.	Ogólne kierunki rozwoju polskiej fleksji.	233
------	---	-----

DEKLINACJE

Deklinacja rzeczowników

Deklinacja I męska

§ 2.	Mianownik l. p.	236
§ 3.	Dopełniacz l. p.	237
§ 4.	Celownik l. p.	238
§ 5.	Biernik l. p.	239
§ 6.	Narzędnik l. p.	240
§ 7.	Miejscownik l. p.	240
§ 8.	Wołacz l. p.	241
§ 9.	Mianownik i wołacz l. mn.	242
§ 10.	Dopełniacz l. mn.	244
§ 11.	Celownik l. mn.	245
§ 12.	Biernik l. mn.	246
§ 13.	Narzędnik l. mn.	247
§ 14.	Miejscownik l. mn.	248
§ 15.	Wnioski dotyczące deklinacji I.	250

Deklinacja II nijaka

§ 16.	Uwagi wstępne	252
§ 17.	Mianownik, biernik, wołacz l. p.	253

§ 18. Dopełniacz l. p.	253
§ 19. Celownik l. p.	254
§ 20. Narzędnik l. p.	254
§ 21. Miejscownik l. p.	255
§ 22. Mianownik, biernik, wołacz l. mn.	256
§ 23. Dopełniacz l. mn.	256
§ 24. Celownik l. mn.	257
§ 25. Narzędnik l. mn.	257
§ 26. Miejscownik l. mn.	258
§ 27. Porównanie deklinacji I męskiej i II nijakiej	259

Deklinacja III żeńska

§ 28. Paradigmat prasłowiański a polski	260
§ 29. Kontynuacja stanu prasłowiańskiego a polskie innowacje fleksyjne w dekl. III	261
§ 30. Zestawienie paradymatu staro-cerkiewno-słowiańskiego i polskiego	262
§ 31. Deklinacja III żeńska spółgłoskowa	264

Deklinacja IV mieszana

§ 32. Odmiana rzeczowników męskich na <i>-a, -o</i>	266
§ 33. Rzeczowniki zbiorowe typu <i>bracia</i>	267
§ 34. Odmiana rzeczowników nijakich obcych na <i>-um</i>	268
§ 35. Formy dualne	268
§ 36. Uwagi ogólne o deklinacji rzeczowników	269
§ 37. Historyczny przegląd końcówek deklinacyjnych	272

Deklinacja zaimków

§ 38. Odmiana zaimków rodzajowych	276
§ 39. Odmiana zaimków jednorodzajowych	282

Deklinacja przymiotników

§ 40. Odmiana rzeczownikowa i zaimkowa przymiotników	284
--	-----

Deklinacja liczebników

§ 41. Odmiana liczebników <i>dwa trzy cztery</i>	289
§ 42. Odmiana liczebników <i>pięć — dziesięć</i>	291
§ 43. Odmiana liczebników <i>jedenaście — dziewiętnaście</i>	291
§ 44. Odmiana liczebników <i>dwadzieścia — dziewięćdziesiąt</i>	291
§ 45. Odmiana liczebnika <i>sto</i>	293
§ 46. Odmiana liczebników <i>dwieście trzysta czterysta</i>	293
§ 47. Odmiana liczebników <i>pięćset — dziewięćset</i>	293
§ 48. Syntetyczny przegląd rozwoju deklinacji liczebników głównych	293
§ 49. Odmiana liczebników zbiorowych	294
§ 50. Liczebniki ułamkowe	295
§ 51. Liczebniki zespołowe typu <i>samotrzeć</i>	295
§ 52. Syntetyczne ujęcie wiadomości o deklinacji	295

KONIUGACJA

§ 53. Uwagi ogólne	297
§ 54. Klasy koniugacyjne prasłowiańskie a polskie	298
§ 55. Czas teraźniejszy	298

§ 56. Powstanie koniugacji <i>-am, -asz</i>	301
§ 57. Rozwój form niektórych czasowników w czasie teraźniejszym	302
§ 58. Formy dualne	303
§ 59. Czasy przeszłe niezłożone	304
§ 60. Czas przeszły złożony	306
§ 61. Czas zaprzeczony	307
§ 62. Czas przyszły	307
§ 63. Tryb warunkowy	308
§ 64. Tryb rozkazujący	309
§ 65. Imiesłowy	311
§ 66. Bezokolicznik	314
§ 67. Podsumowanie wiadomości o koniugacji	315
§ 68. Stylistyczne warianty fleksyjne	315
§ 69. Wnioski dotyczące fleksji	316

Część czwarta

SKŁADNIA

§ 1. Uwagi wstępne	319
------------------------------	-----

CZĘŚĆ OGÓLNA

§ 2. Krystalizacja funkcjonalno-syntaktyczna wskaźników zespolenia	322
Spójniki współrzędne	322
Spójniki podrzędne	324
§ 3. Parataksa i hipotaksa	330
Parataksa i hipotaksa w średniowieczu i w Renesansie	332
§ 4. Bezspójnikowe i spójnikowe połączenie zdań	333
§ 5. Bezprzyimkowe i przyimkowe składniki syntaktyczne	334
§ 6. Zastępstwo konstrukcji bezprzyimkowych przez przyimkowe	335
§ 7. Wahania w używaniu konstrukcji przyimkowych i bezprzyimkowych	336
§ 8. Zmiany w obrębie konstrukcji bezprzyimkowych	337
§ 9. Zastępstwo funkcji słotwórczej przez kazualną lub przyimkową	338
§ 10. Składnia zgody i rzędu w rozwoju historycznym	338
§ 11. Szyk wyrazów	339
Szyk orzeczenia	340
Szyk przydawki	341
Szyk enklityk, proklityk, zaimka zwrotnego i słowa posiłkowego	342
Szyk słowa posiłkowego w czasie przeszłym złożonym i przy stronie biernej	342
Szyk zaimka zwrotnego <i>się</i>	343
§ 12. Profil krotkości i rzędności zdania złożonego	343
§ 13. Wpływy obce na składnię polską	345
Latynizmy	345
Bohemizmy	347
Germanizmy	348
§ 14. Uwagi o składni gwarowej	348
§ 15. Uwagi o składni poetyckiej	349

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

BUDOWA ZDANIA POJEDYNCZEGO

§ 16. Związek główny podmiotu z orzeczeniem	352
Podmiot	352
Orzeczenie	354

§ 17. Związki poboczne	356
Dopełnienie	356
Okolicznik	357
Przydawka	358
Konstrukcje imiesłowne	359

BUDOWA ZDANIA ZŁOŻONEGO

§ 18. Zdanie współrzędnie złożone	360
Zdanie łączne spójnikowe	360
Zdanie przeciwstawne	361
Zdanie rozłączne	362
Zdanie wynikowe	362
§ 19. Zdanie podrzędnie złożone	363
Zdanie podmiotowe	363
Zdanie dopełniowe	364
Zdanie przydawkowe	364
Zdanie orzecznikowe	365
Zdanie okolicznikowe	366
Wskazówki bibliograficzne	371
Skróty języków i inne	372
Skróty tytułów	372
Skróty nazwisk autorów źródeł	373
Objaśnienie znaków graficznych	373
Indeks — opracowała Małgorzata Sulisz	374